

PROJECTNIEUWS

Klaarmaken databestanden voor landelijke atlassen

Contactpersoon
Dick Groenendijk

In 2003 (of begin 2004) zal de nieuwe landelijke atlas dagvlinders verschijnen en kort daarna ook de atlas van de dagactieve nachtvlinders van Nederland. Voor het zover is, moet er echter nog heel wat gebeuren. Behalve dat beide atlassen samengesteld moeten worden, moeten daarvoor ook de databestanden zo goed mogelijk worden voorbereid. Meer dan tien jaar hebben honderden vrijwilligers zich ingezet om waarnemingen uit alle hoeken en gaten van Nederland te verzamelen. Inmiddels zitten er ruim een miljoen dagvlindergegevens en al bijna 500.000 nachtvlindergegevens in het vlinderbestand van De Vlinderstichting. Om een gedegen analyse mogelijk te maken, zal er het komend jaar veel tijd worden vrijgemaakt om de gegevens zoveel mogelijk te controleren en eventueel te corrigeren. Mogelijk dat u hier helemaal niets van merkt, maar het kan gebeuren dat één van ons aan de telefoon hangt om te vragen of bepaalde waarnemingen wel in orde zijn of dat er misschien een vergissing in het spel is. Verder zullen er ook schriftelijke controles plaatsvinden als de hoeveelheid

waarnemingen groter wordt. Sommige waarnemers kunnen dan ook het komende jaar een uitdraai verwachten van hun gegevens met het verzoek om deze te controleren en eventueel te verbeteren. Alleen dan zal het mogelijk zijn om optimaal met de databestanden te kunnen werken en betrouwbare verspreidingskaartjes te presenteren en analyses te kunnen uitvoeren. We vertrouwen op jullie medewerking.

Nationale Kinder-vlinderkijk-actie**Uitvoering**

Kim van der Klis, Vivian Siebering en Titia Wolterbeek

Subsidiegever

Ministerie van LNV, VSB Fonds, WNF, Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij, K.F. Heinfonds, Prins Bernhard Cultuurfonds.

Op vrijdag 20 april vindt de officiële opening van de Nationale Kinder-vlinderkijk-actie plaats. Dit wordt een feestelijke, gezellige gebeurtenis die vooral op kinderen is gericht. Op dit moment hebben zich ongeveer 500 basisscholen aangemeld. Deze scholen hebben onlangs het vernieuwde lesmateriaal ontvangen met posters, zoekkaarten en de nieuwe uitgave 'Dagvlinders in beeld'. We streven naar 1000 deelnemende scholen dus er kunnen nog veel scholen meedoen. Als u zelf contact heeft met basisscholen dan kunt u deze scholen natuurlijk stimuleren om zich aan te melden voor de Kinder-vlinderkijk-actie.

Ook kunnen 'steunpunten' zich nog steeds aanmelden. Dit zijn lokale groepen die de scholen willen ondersteunen bij de Kinder-vlinderkijk-actie bijvoorbeeld door het zoeken naar een geschikte locatie om vlinders te kijken. Op de website staat meer informatie over deelname en tevens een lijst met reeds aangemelde scholen en steunpunten. Lijkt het u leuk om steunpunt te zijn of heeft u hierover nog vragen, bel dan even met Vivian Siebering of Titia Wolterbeek.

VSB Vlindertuinen**Uitvoering**

Vivian Siebering en Titia Wolterbeek
Opdrachtgever
VSB Fonds

De Vlinderstichting legt met subsidie

van het VSB Fonds in totaal zo'n 50 VSB Vlindertuinen aan bij zorginstellingen in Nederland. Het doel van het project is leefgebieden creëren voor vlinders, een verrijking van de omgeving bieden aan bewoners van de instellingen en het bevorderen van integratie tussen bewoners en kinderen uit de omgeving. Op dit moment is de vlindertuin aangelegd bij de volgende zorginstellingen:

- Noorderhaven, Den Helder
- Stichting De Zijlen, Tolbert
- Verpleeghuis Birkhoven, Amersfoort
- Maria Dommer, Maarssen
- De Zeven Bronnen, Maastricht
- Verpleeghuis Aeneas, Breda
- GGZ Oost-Brabant, Rosmalen
- Epilepsiecentrum Kempenhaeghe, Heeze
- Zorgcentrum Berchhiem, Burgum
- Verpleeghuis Cornelia, Zierikzee
- De Uiterdonk, Vlieland
- De Nudenhof, Wageningen

De tuinen zijn allemaal aangelegd volgens hetzelfde ontwerp. Dit biedt goede mogelijkheden voor onderzoek naar de ontwikkeling van de tuinen en vooral het voorkomen van soorten vlinders en het aantal vlinders in de tuinen. Wij willen de zorginstellingen stimuleren om bijvoorbeeld een monitoringroute op te zetten rond de vlindertuin. Vaak is bij de instellingen zelf weinig tot geen vlinderkennis aanwezig, dus hulp van onze donateurs is zeer welkom. Mocht u geïnteresseerd zijn in het inventariseren van vlinders in een VSB Vlindertuin, neem dan contact op met De Vlinderstichting.

Voorlichting vlindervriendelijk beheer in Drenthe**Contactpersoon**

Vivian Siebering

Uitvoering

Robert Ketelaar en Kars Veling

Opdrachtgever

Provincie Drenthe

Dit jaar organiseert De Vlinderstichting in samenwerking met Provincie Drenthe vier workshops voor natuurbeschermingsorganisaties en andere particuliere eigenaren van natuurterreinen in Drenthe. Zowel beheerders als uitvoerders doen mee aan deze workshops waardoor de kans op succesvol beheer toeneemt. Elke workshop duurt één dag waarin één van de volgende biotopen besproken wordt: vlindervriendelijk beheer in vochtige gras-

landen op 16 mei, in bosgebieden op 30 mei, in terreinen van natte heide, vennen of hoogvenen op 27 juni en in terreinen van droge heide, heischraal grasland of zandverstuivingen op 29 augustus.

's Ochtends wordt een lezing gegeven waarin verschillende aspecten van vlindervriendelijk beheer aan bod komen. 's Middags wordt een terrein bezocht zodat de beheermaatregelen in de praktijk bekeken kunnen worden. In 2002 worden soortgelijke workshops over vlindervriendelijk beheer aan overheden en waterschappen verzorgd. De kosten bedragen f 100,- per persoon. Doe mee aan een workshop en ontdek wat u zelf kunt doen in uw terrein om de vlinders en daarmee de natuur een handje te helpen! Geïnteresseerden kunnen een folder met aanmeldingsformulier opvragen bij De Vlinderstichting.

Landelijk Meetnet Libellen: Basisgegevens voor weging

Uitvoering

Dick Groenendijk en Kars Veling
Opdrachtgever
Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg

In het Landelijk Meetnet Libellen worden gedurende de zomermaanden elke twee weken door vrijwilligers libellen geteld. De groei van het Landelijk Meetnet Libellen heeft ertoe geleid dat er in 2000 op meer dan 300 locaties gegevens zijn verzameld. Op dit moment zijn deze locaties echter niet gelijkmatig over Nederland verdeeld. Door bij het berekenen van de landelijke trend voor de verschillende soorten libellen rekening te houden met deze ongelijkmatige verdeling van de tellocaties over Nederland en met de verspreiding van de libellensoorten over Nederland, zal de betrouwbaarheid van de jaar-indexen toenemen. Om ervoor te zorgen dat de berekende veranderingen representatief zijn voor heel Nederland moet dus een statistische weging van de telgegevens plaatsvinden. Het kan bijvoorbeeld voorkomen dat een libellensoort in Nederland twee verspreidingskernen heeft. Eentje ligt in het oosten, de andere in het westen van Nederland. Als de soort het in het westen van Nederland slechter doet dan in Oost-Nederland dan kan er een vertekend beeld ontstaan bij het berekenen van de jaarcijfers. Vooral als de populatie in het westen beter en op

meer plekken wordt geteld dan die in Oost-Nederland. Het doel van dit onderzoek is om de basisgegevens aan te leveren die nodig zijn om de weging verantwoord te kunnen uitvoeren.

Beheer van bedreigde vlinders bij het Limburgs Landschap

Uitvoering

Kars Veling, Michiel Wallis de Vries
Opdrachtgever
Stichting het Limburgs Landschap

In navolging van de actie Geen Vlinder Minder! groeit bij terreinbeheerders de vraag om deskundig advies over het beheer voor bedreigde vlindersoorten. Zo ook bij het Limburgs Landschap. In terreinen van het Limburgs Landschap worden 16 soorten dagvlinders van de Rode Lijst regelmatig waargenomen, minstens negen daarvan planten zich er ook voort. De komende twee jaar worden alle terreinen met bedreigde soorten onder de loupe genomen. De beheerders zullen worden voorgelicht over de voorwaarden waaraan de omgeving van de bedreigde vlindersoorten moet voldoen. Daarbij zal worden overlegd over gewenst en mogelijk beheer en over de mogelijkheden voor langjarige monitoring van de locatie. Overlevingskaarten worden opgesteld om de beheerder praktische informatie te bieden over het voorkomen van de soorten en op welke plekken het beheer bijzondere aandacht verdient. Daarnaast worden de leden via een serie artikelen in het tijdschrift van de organisatie voorgelicht over de bedreigde vlinders en hun rol in het beheer. Hopelijk wordt daarmee ook de betrokkenheid van een breder publiek gestimuleerd.

Kansen voor de grote parelmoervlinder op het Noord-Hollandse vasteland

Uitvoering

Michiel Wallis de Vries
Opdrachtgever
Provincie Noord-Holland

De grote parelmoervlinder is langs de kust van het vasteland al enige tientallen jaren verdwenen. Alleen zwerfende exemplaren worden af en toe gemeld. Deze komen waarschijnlijk vooral van Texel en Vlieland, waar de soort het nog vol-

houdt. Vorig jaar is de toestand op Texel onderzocht: dreigend maar hoopgevend bij herstel van stuiven de duinen en bloemrijke vochtige duinvalleien. Dit jaar worden de duinen boven het Noordzeekanaal bekeken op hun geschiktheid als potentieel leefgebied. Kansrijke gebieden zullen worden opgespoord aan de hand van de kenmerken van landschap en vegetatie. Met gerichte maatregelen zal de geschiktheid in de toekomst verder kunnen toenemen. Voor een mobiele soort als de grote parelmoervlinder moet het dan een koud kunstje zijn om het verloren terrein terug te winnen.

Ecologische Kapitaal Index voor de duinen

Uitvoering

Michiel Wallis de Vries
Opdrachtgever
Natuurplanbureau (RIVM)

Twee jaar terug is een zogenaamde Ecologische Kapitaal Index (EKI) ontwikkeld door het Natuurplanbureau (RIVM). Daarin wordt het jaar 1950 beschouwd als een referentiejaar waar de huidige ontwikkelingen in het Landelijk Meetnet Dagvlinders worden vergeleken. De toestand in het referentiejaar heeft een waarde 100 en de huidige waarde is hoger bij vooruitgang en lager bij achteruitgang. Het jaar 1950 staat voor de laatste periode waarin het naar verhouding nog goed ging met de halfnatuurlijke landschappen. Daarna kwam de grote intensivering van het landgebruik in volle gang. In de duinen dateren de belangrijkste veranderingen echter van een eerdere periode: rond 1900. Rond die tijd werd het traditionele landgebruik met extensieve veehouderij en kleinschalige landbouw verlaten en werden veel duingebieden in gebruik genomen voor de drinkwaterwinning. Voor de referentie van het vroegere stuivende duin met zijn natte valleien moeten we dus terug naar de periode 1850-1900. Aan de kant van oude waarnemingen en topografische kaarten van toen wordt nu de vlinderstand van die dagen gereconstrueerd. Dat brengt de nodige nostalgia naar boven met naast het duintegentiaanblauwtje een bonte verzameling van parelmoervlinders in grote aantallen en soorten...

Landelijk nachtvlinderonderzoek: opzet ecologische database

Uitvoering

Jippe van der Meulen en Dick Groenendijk

Na het uitkomen van de 'Voorlopige atlas van de dagactieve nachtvlinders in Nederland' wordt op verschillende manieren verder gewerkt aan het nachtvlinderproject. Een belangrijk onderdeel in de huidige fase is het in kaart brengen van (ecologische) gegevens over de afzonderlijke soorten. Naast een aantal, deels reeds verzamelde, eigenschappen zoals vliegtijd, overwinteringsstadium, zijn dit gegevens die inzicht kunnen verschaffen over de huidige stand van de soorten, hun voorkomen, voor- of achteruitgang en kwetsbaarheid. Naar de voor- of achteruitgang van de dagactieve nachtvlinders is inmiddels een onderzoek verricht. Het blijkt dat veel soorten een behoorlijke achteruitgang laten zien. Over de resultaten daarvan zal een artikel verschijnen in een komend nummer van Vlinders. Andere gegevens zijn bijvoorbeeld eigenschappen die verband houden met de gevoeligheid van de soorten voor bedreigende factoren. Een voorbeeld daarvan is de mobiliteit, het vermogen van een soort zich te verspreiden. Het bijeen brengen van dergelijke gegevens is van groot belang voor het verder uitbouwen van het nachtvlinderproject en voor het ontwikkelen van beschermingsmaatregelen in een latere fase. Eén van de doelen van het nachtvlinderproject is te komen tot een selectie van soorten die speciëel van belang zijn voor het ontwikkelen van beschermingsmaatregelen. Behalve een sterke achteruitgang is ook het karakteristiek zijn voor een kwetsbare biotoop van een soort een belangrijk criterium. Het opstellen van lijsten van nachtvlindersoorten die verbonden zijn aan schaarse, bedreigde of typisch Nederlandse biotopen kan een stap zijn naar een bijdrage ter verbetering van het beheer van terreinen als moerasvegetaties, stuifzanden, droge heiden en schrale graslanden. Ook niet-dagactieve soorten worden hierin betrokken. Inmiddels is een vijftigtal nachtvlindersoorten geselecteerd die karakteristiek zijn voor moerasbiotopen.